

Memoria locului – peisajul comemorativ reflectat prin toponime – Smârdan

- partea a VI -a -

Memoria colectivă a unei comunități se exprimă adesea prin diverse forme de comemorare, iar toponimele reprezintă unul dintre cele mai semnificative moduri prin care locurile păstrează amprenta istorică și culturală. De la nume inspirate din istoria îndepărtată, la cele provenite din evenimente mai recente, precum Războiul de Independență al României, fiecare toponim reflectă o poveste mai amplă, ce merită descoperită și înțeleasă. În acest context, peisajul românesc, marcat de toponime precum Smârdan sau Plevna, este un exemplu de cum o națiune își cinstește eroii și păstrează vie amintirea momentelor majore ale istoriei.

Strada Smârdan este o veche arteră din centrul orașului ce este atestată documentar din secolul al XVII-lea, fiind ulița ce lega Curtea Domnească de Biserica Grecească. Denumirea inițială a acestei importante artere a fost legată de prezența negustorilor germani și austrieci ce își comercializau marfa în magazinele din lungul acestei străzi. Ulterior, aportul comercianților germani în dezvoltarea acestei străzi avea să se concretizeze prin înființarea de-a lungul acesteia a unor magazine, ateliere meșteșugărești și de reparații, precum și a primelor hoteluri din București, cum a fost Hotelul Brenner sau Hotel D'Europe la începutul secolului al XIX-lea, realizat de antreprenorul vienez Brenner. Inițial se numea ulița Nemțească, până în secolul al XIX-lea, când avea să fie redenumită Strada Germană, așa cum apare și pe Planul Orașului București realizat de maiorul Dimitrie Pappazoglu în anul 1871.

Ca și celelalte artere de circulație ce au fost denumite în cinstea și memoria ostașilor ce s-au luptat și s-au jertfit în bătăliile ce aveau să conducă la obținerea independenței țării, și Strada Germană era una cu o importanță și o istorie îndelungată în cadrul orașului, deși dimensiunile acesteia erau mai reduse. Fiind situată în centrul orașului și făcând parte din nucleul comercial al acestuia, ulița a fost podită și ulterior, cu începutul secolului al XIX-lea a fost printre primele străzi din București pavată. Un reper istoric important ce este legat de acest spațiu îl reprezintă edificiul Hotelului Concordia, care a fost ridicat în anul 1852, care a găzduit, așa cum este scris pe placa comemorativă amplasată la intrarea în acesta, unul din cele mai importante momente istorice ale națiunii române: „În această clădire se afla în anii Unirii Țărilor Române, Hotelul Concordia, unde în seara de 23 ianuarie 1859 s-a hotărât dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza, de către fruntașii Partidei Naționale, ca domn al Țării Românești“. Din 1878, acestei străzi i se va mai adăuga o semnificație istorică importantă, cea legată de victoria trupelor române în bătălia de cucerire a redutei Smârdan.

După capitularea Plevnei, trupele române s-au îndreptat spre arealul de nord-vest al Bulgariei pentru a cuceri garnizoanele otomane din Belogradcik și Vidin. În drumul spre acestea, trupele române, beneficiind de forțe proaspete ce traversaseră Dunărea, formate din unele unități ale Diviziei 1, aveau să cucerească nuclee importante fortificate ale trupelor otomane, cum sunt localitățile: Lom Palanka, Cibru Palanka și Arcer Palanka.

În data de 9/21 ianuarie 1878, trupele române înceiau încercuirea orașului Vidin, pregătindu-se pentru cucerirea localităților din jurul acestuia. Dintre acestea, cele mai bine fortificate, cu un sistem defensiv format din redute și șanțuri, erau localitățile Smârdan, Ivanov și Novoselo.

Pentru a cuceri centura de fortificații exterioare a Vidinului, generalul Nicolae Haralambie, comandantul Corpului de vest, a emis ordinul circular nr. 115, stabilind atacul pentru 12/24 ianuarie, la ora 7. Forțele române implicate în această acțiune totalizau 15.460 de infanteriști și aproximativ 2.000 de cavaleriști, sprijiniți de 84 de piese de artilerie. În plus, alte 52 de tunuri erau amplasate pe malul stâng al Dunării, în zona Calafat.

Pentru a apăra localitățile Smârdan și Inova, situate la aproximativ 5 km nord-vest de Vidin, pe o înălțime înconjurată de teren mlăștinos, forțele otomane au construit trei redute. Prima era la marginea sudică a satului Smârdan, protejată de un șanț aflat la 400 m în față. A doua redută era poziționată între Smârdan și Inova, sprijinită de pârâul Delena pe dreapta și de drumul spre Karakalina pe stânga. A treia redută, aflată între satele Inova și Kapitanovcea, era conectată la stânga de un șanț defensiv ce ducea la pârâul Delena și la dreapta până la Kapitanovcea, unde se aflau rezervele otomane.

Pentru asaltul asupra pozițiilor inamice de la Smârdan și Inova, în dimineața zilei de 12/24 ianuarie, comandantul Diviziei 2 infanterie a organizat trupele în două eșaloane. Primul eșalon era format din Regimentul 4 infanterie și batalionul 2 din Regimentul 6 infanterie, sub comanda locotenent-colonelului Ioan Cotruț, iar al doilea eșalon includea Regimentul 9 dorobanți. Flancul drept era protejat de escadronul 4 din Regimentul 5 călărași, iar flancul stâng, aproape de Dunăre, de Brigada de călărași din Divizia 1 infanterie. Brigada de roșiori se afla mai departe, între Alvagii și Negovanți, cu avanposturi spre Inova și Kapitanovcea.

Bătălia de la Smârdan, parte a Războiului de Independență al României, a avut loc în dimineața zilei de 12/24 ianuarie, când patru baterii de artilerie și două secții de artilerie călărească din Divizia 2 Infanterie au deschis focul asupra pozițiilor otomane din Smârdan și Inova. Generalul Cerchez, comandantul forțelor române, a ordonat două cercetări pe flancul drept, fiecare cu o companie de infanterie și un escadron de cavalerie, pentru a verifica dacă pozițiile turcești se întind până la râul Topolovița sau dacă există un loc unde ar putea ocoli pozițiile otomane. Cercetările au confirmat absența trupelor și a întăriturilor otomane, permițând o apropiere fără pierderi, sub protecția ceții.

În jurul orei 14:20, prima linie a trupelor române a început să își îndrepte atacul în tăcere, conform ordinului de atac primit. Batalioanele 1 (companiile 3 și 4) și 2 din Regimentul 4 infanterie, condus de locotenent-colonelul George Teliman, împreună cu batalionul 2 din Regimentul 6 infanterie aflate sub comanda maiorului Eftimie Ulescu, și un escadron de cavalerie, au atacat reduta de la Smârdan. Pe măsură ce trupele române se apropiau de redută, la aproximativ 600 de metri distanță, au fost întâmpinate de un foc intens de infanterie și artilerie otomană, inclusiv foc de mitralieră și șrapnel. În această etapă, companiile din Regimentul 4 Infanterie s-au adăpostit într-un șanț din fața redutei, deschizând foc asupra inamicului, în timp ce companiile Regimentului 6 au continuat să înainteze pe flancul stâng și să învâluie reduta.

Pentru a consolida flancul stâng al dispozitivului român, un batalion din Regimentul 9 Dorobanți, aflat în rezervă, a fost trimis să întărească linia de atac, iar un alt batalion a fost introdus în linia întâi pentru a putea interveni acolo unde era necesar. În momentul în care trupele române au ajuns pe flancul și în spatele redutei, locotenent-colonelul Ioan Cotruț a ordonat un asalt general. Soldații au atacat reduta în fugă, încurajați de strigăte de luptă, înfruntând focul inamic, în timp ce companiile din față, adăpostite în șanțuri, au participat și ele la atac. A urmat o luptă intensă la baionetă. Companiile conduse de maiorul Ulescu au pătruns în redută, sprijinite de cavalerie și de alte companii care au atacat flancul și spatele inamicului. Sub o ploaie de gloanțe, soldații români au avansat cu mult curaj, în ciuda numeroaselor pierderi.

După ce au cucerit reduta, trupele române au continuat să avanseze spre satul Smârdan. Aici, fiecare casă și curte fuseseră transformate în puncte de apărare de către otomani. Luptele din sat s-au desfășurat casă cu casă, fiecare clădire fiind un mic fort defensiv în care otomanii s-au baricadat. Soldații români trebuiau să încercuiască clădirile, să spargă ușile și ferestrele și să se angajeze în lupte corp la corp pentru a înfrânge rezistența inamică. Luptele de stradă de la Smârdan au fost primele de acest gen pentru armata română, soldându-se cu numeroase pierderi de vieți omenești de ambele părți. Mulți soldați români, printre care și locotenentul Teodor Paladi, au fost răniți grav, iar alții, precum sergenții Constantin Ion și Radu Ion din Regimentul 4 Infanterie, și-au pierdut viața în fruntea grupurilor lor. Iar tot pe străzile satului Smârdan, au căzut eroic și soldații Gheorghe Niță, Ion Dumitru, Nicolae Ioniță, Nicolae Bolintineanu, Ion Borcea din Regimentul 6 infanterie alături de alți camarazi din celelalte unități participante la atac.

În paralel cu luptele din Smârdan, un detașament de otomani format din aproximativ 400 de soldați a încercat să organizeze un contraatac pe flancul infanteriei române. Acesta a fost interceptat și înfrânt de escadronul comandat de căpitanul Gheorghe Tănăsescu din Regimentul 8 Călărași, care a executat o șarjă decisivă. După o confruntare scurtă și violentă, otomanii au fost puși pe fugă, lăsând pe câmpul de luptă 40 de morți.

Cu toate acestea, bătălia nu era încă încheiată. Forțele otomane continuau să controleze satul Inova și două redute, unde au tras foc intens asupra trupelor române. În această fază a luptei, maiorul Ulescu, care fusese lăsat să organizeze reduta nr. 1 și să păzească prizonierii otomani capturați, a observat situația dificilă a companiilor sale și a ordonat un atac rapid asupra redutei a doua, fără alte pregătiri prealabile. Alături de trupele din Regimentul 6 și Regimentul 4 infanterie, maiorul Ulescu a declanșat un asalt care a dus la predarea otomanilor din reduta a doua, capturând și două tunuri funcționale.

În timp ce trupele române continuau să avanseze, inamicii otomani se retrăgeau înspre ultimele poziții defensive din Inova și reduta a treia. Generalul Cerchez a decis să aducă în luptă întregul efectiv de rezervă, format din Regimentul 9 Dorobanți. Sub comanda locotenent-colonelului Holban, trupele române au atacat din două direcții: batalionul 1 dinspre vest și batalionul 2 dinspre nord-vest. Dorobanții au traversat pârâul Delena, înghețat și acoperit cu gheață, și au lansat un asalt final asupra redutei a treia. După lupte intense, reduta a fost cucerită, dar cu pierderi semnificative. Printre cei căzuți în luptă se numără căpitanul Ion Băjgoi,

sublocotenentul Vasile Verbiceanu, caporalii Ion Frățilă și Ion Vasile, soldații Nicolae Paraschiv, Neagu Petrescu, Toader Ciobotaru și mulți alții.

Spre ora 17, Divizia 2 Infanterie și-a îndeplinit misiunea, reușind să cucerească Smârdanul și Inova, împreună cu cele trei redute otomane. Trupele otomane supraviețuitoare s-au retras în panică spre Vidin și Kapitanovcea, urmărite și atacate de cavaleria română. Pe câmpul de luptă, românii au capturat aproximativ 300 de prizonieri, patru tunuri Krupp, un drapel otoman și o mare cantitate de muniție. Bătălia s-a soldat cu peste 350 de soldați otomani morți și răniți, pentru ca pierderile Armatei Române să fie de peste 600 de ostași morți și răniți. Această victorie a consolidat poziția armatei române în Războiul de Independență și a demonstrat capacitatea acesteia de a duce lupte de stradă și de a înfrunta un inamic bine organizat.

Bătălia de la Smârdan a fost una dintre cele mai importante confruntări pentru armata română în Războiul de Independență, marcând o victorie importantă împotriva forțelor otomane și demonstrând curajul, disciplina și eficiența tacticilor militare ale soldaților români.

Remarcabilă pentru reprezentarea plastică a luptelor de război este lucrarea pictorului Nicolae Grigorescu *Atacul de la Smârdan* realizată în perioada 1878-1885. Grigorescu folosește o paletă cromatică vibrantă pentru a reda tensiunea și dinamismul bătăliei. Tabloul simbolizează triumful național și spiritul de sacrificiu pentru libertate, fiind un omagiu adus eroilor căzuți în luptele pentru independența Țării.

- va urma -

Bibliografie:

Adăniloae, N, *România Independentă*, în Dan Berindei, coord., *Istoria Românilor*, Vol. VII, TOM I, Editura Enciclopedică, București, 2015.

Coman, Ion, coord., *România în Războiul de Independență 1877-1878*, Editura Militară, București, 1977.

Giurescu, Constantin C., *Istoria Bucureștilor*, Editura Sport-Turism, București, 1979

Ilie, Cornel-Constantin, coord., *Independența României 1877-2017*, Muzeul Național de Istorie al României, București, 2017.

Ofrim, Alexandru, *Străzi vechi din Bucureștiul de azi*, Editura Humanitas, București, 2007.

Olteanu, Constantin și colb., *Cronica participării armatei romane la războiul pentru independență 1877-1878*, Editura Militară, București, 1977.

Rosetti, Radul, *Partea luată de armata română în războiul din 1877-1878*, Edit. Cultura națională, București, 1926.